

Nr 157.

Av herr **Lundgren** i Björna m. fl., om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder för åstadkommande av sakkunnig behandling av s. k. kyrkoärenden.

Inom statsförvaltningen medföra nya tider nya uppgifter. Städe pågår också arbetet att göra statsförvaltningens organ lämpade för dessa nya uppgifter. Stundom nödvändigöra förhållandena till och med omreglering av betydande delar av statsförvaltningen. I känsla härav har Riksdagen genom skrivelse 1905, 1907 och 1908 begärt en omfattande utredning, som blivit anförtrodd åt kommerskollegii- och departementskommitterade, vilkas betänkande i vad angick socialstyrelsen förelåg sistlidne riksdag.

Kommitterade påpekade då, att den väsentligaste bristen i hittills rådande förhållanden varit, att erforderlig fackkunskap saknats vid regeringsärendenas behandling i statsdepartementen. Ärendena bliva därstädes prövade efter övervägande juridiska och administrativa eller formella synpunkter, men den sakliga innebörden har icke därvid blivit i önskvärd och behövlig grad tillgodosedd. I de fall, då centrala ämbetsverk funnits att tillgå, har den sakliga utredningen av ärendena visserligen åt dem överlämnats, men genom den därvid inträdda splittringen i beredningsarbetet har dock sakkunskapen lika fullt som enhetligheten lidit avbräck. Ännu ogynnsammare har tydligtvis läget varit i de fall, då intet centralt ämbetsverk varit att tillgå. I dylika fall har regeringsärendenas beredning icke kunnat undgå att bliva ensidigt företagen och följaktligen bristfällig.

Kommerskollegii- och departementskommitterade föreslogo i sitt nyssnämnda betänkande för sakkunskapens bättre tillgodoseende huvudsakligen tvenne utvägar att användas var för sig eller samordnade.

I första hand tillråddes, att de centrala verken skulle utbyta sin fristående ställning mot inordning i statsdepartementen. I allmänhet under form av departementalavdelningar skulle dessa verk förenas med de stats-

departement, till vilka de höra, och organiseras såsom beståndsdelar av dessa departement. Dylika departementalavdelningar skulle alltfört fungera såsom administrativa myndigheter och avgöra de dem särskilt anförtrodda förvaltningsärendena, även om detta snarare borde ske under styrelseform än under den forna kollegialformen. Men framför allt skulle departementalavdelningarna handlägga regeringsärendenas beredning samt svara för den därpå följande föredragningen i statsrådsberedningen. Härigenom skulle regeringsärendena tillförsäkras enhetlig och sakkunnig behandling.

Kommerskollegii- och departementalkommitterade föreslago emellertid dessutom såsom en ytterligare åtgärd för tillgodoseendet af sakkunskapen, att fackmannaelementet skulle tillerkännas inflytande genom att tillkallas såsom rådgivare vid ärendenas beredning. Representanter för den praktiska erfarenheten skulle såsom rådgivare brukas. Dessa rådgivare borde icke utses för olika tillfällen, vilket endast skulle leda till en fortsättning på kommittéarbetets vägar. De borde fast hellre utses för viss tid och sålunda utgöra en permanent hjälp åt beredningsarbetet. Härigenom skulle deras biträde vara snabbare tillgängligt, erbjuda mera enhetlighet samt företagas under ökad känsla av ansvar. Under olika former kunde denna rådgivning äga rum: antingen fullmäktige, som vid dessa ärendens beredning inträda i departementalavdelningen såsom ledamöter, eller också sakkunnige, som utan ledamotskap inkallas vid behov, eller slutligen och helst ett råd av till största delen utanför förvaltningen stående personer med uppgift att avgiva yttrande i ärenden, vilka detsamma föreläggas, och att självt göra framställningar inom området för sin befogenhet.

Med hänvisning till kommerskollegii- och departementalkommitterades sålunda framlagda utredning avlämnade Kungl. Maj:t till sistlidne Riksdag proposition om inrättande av en socialstyrelse, som tills vidare skulle vara ett centralt ämbetsverk. Särskilda utskottet nr 2 tillstyrkte i huvudsak propositionen och Riksdagen biföll utskottets förslag. Härvid uttalades, att man icke ville träffa någon åtgärd, som kunde föregripa Riksdagens blivande behandling av departementalreformen och dess grundprinciper. Men det torde icke hava undgått uppmärksamheten, att grundsatsen om beredande av utrymme åt sakkunskap och enhetlighet ingått såsom ett godkänt motiv för det fattade beslutet. Också har sedermera vid socialstyrelsens inrättande denna grundsats blivit tillgodosedd bland annat genom tillsättande av ett socialt råd, i flera sektioner, till vilka erfarna och praktiska män skola kallas.

Om emellertid dylika åtgärder äro av nöden i ett statsdepartement, som äger tillgång till centrala verk, så är behovet endast så mycket tydligare inom departement, som sakna motsvarande centrala verk.

Inom ecklesiastikdepartementet finnes för de s. k. kyrkoärendenas beredning ingen tillgång till sakkunskap av det praktiska livets art. Samma förhållande torde, vad angår kyrkoärendena, råda inom justitiedepartementet, till vilket ärenden av kyrkolagsnatur blivit hänvisade. Det skall villigt erkännas, att inom dessa departement med omsikt och intresse de administrativa och juridiska synpunkterna blivit tillgodosedda. Men av nu antydda skäl har initiativet till reformer och till utveckling av nationens religiösa intressen enligt tidens fordringar varit ringa. Härtill behöves oundgängligen direkt beröring med det religiösa folkivet.

Sedan lång tid tillbaka ha de religiösa förhållandena varit utsatta för tidens påkänning. Den forna auktoritetsmässiga uppfattningen har vikit för kravet på full samvetsfrihet. Den forna territorialförsamlingen har sett sina gränser i verkligheten nedbrutna och personalförsamlingens begrepp har utformat sig. Befolkningens omflyttning, dess övergång mångstädes till industriebefolkning, dess behov av den religiösa kraftens inriktande på sociala arbetsuppgifter, dess berättigade anspråk på lekmannelementets större inflytande och ibruktagande: allt detta är endast brottstycken av det ändrade religiösa läget, vars mångfald av uppgifter förblivit i stort sett oupptaget.

Det är uppenbart, att sociala och religiösa omgestaltningar av folkivet äro oskiljaktiga. Om de sociala förhållandena nu blivit så komplicerade, att en omfattande nyskapning inom statsförvaltningen behöves för att tillse, att ingen del av nationen sjunker under den sociala nivå, som är önskvärd, så kan det icke förundra, att samtidigt kräves en aktiv omsorg om nationens religiösa kultur, så att icke densamma, i försummat eller förkrympt tillstånd, blir ett socialt hinder.

Den tid är följaktligen förbi, då de ecklesiastika ärendena kunde begränsas till boställsfrågor, dispensansökningar, frågor om tjänstår och stiftsband m. m. Den stora och omfattande uppgiften är fasthellre att, med vidhållande av full samvetsfrihet för envar och med aktning för varje ärlig övertygelse i religiösa frågor, i väsentliga hänseenden nyanordna nationens religiösa angelägenheter och att därvid taga i bruk de krafter, som både kyrkan och friare rörelser inom folket samt ett allmänt intresse för religiös kultur kunna erbjuda. Att denna uppgift icke löses i ett slag är tydligt. Den kräver succesiva, väl avvägda och tidsenliga

reformer, till vilka samverkan erfordras från varje håll, där insikt finnes om omöjligheten att med framgång och med bestående resultat befordra den nationella odlingen utan att samtidigt sörja för vidmakthållande och fortbildning av den religiösa kulturen.

Det synes under sådana förhållanden vara naturligt, att vederbörande statsdepartement behöver tillgång till ett sakkunnigråd, som står i direkt beröring med den religiösa sidan av folklivet. Liksom för undervisningsärendena behövas en läroverksstyrelse och snart nog i en eller annan form en folkskolestyrelse, så behöves för religionsärendena ett religionsråd.

Mycket beror emellertid på sammansättningen av detta sakkunnigråd. Liksom vid tillsättning av det sociala rådet förslagsrätt tillerkännes åt olika intresserade medborgargrupper, så bör också vid konstituerande av det sakkunnigråd, som här omhandlas, utrymme beredas åt representanter för olika grupper av det religiösa folklivet. Kyrkan, friare religiösa rörelser samt det religiösa kulturarbetets gynnare och vänner böra äga gemensamma uppgifter i detsamma. Avgränsningens tider böra vara förbi och samarbetets böra vara inne. Insikten härom har mångenstädes i vårt folk mognat. Det torde också vara visst, att därest man vill förebygga nationens slutliga splittring i en ofruktbar, kostsam, för statsliv och kultur sannolikt ödesdiger kamp mellan religiösa partigrupper, så måste efter sökas tidsenliga former för samarbete och ömsesidigt erkännande.

Kostnaden för här antydda anordning kan icke vara stor. Kommerskollegii- och departementalkommitterade beräkna för motsvarande råd inom socialstyrelsen endast ett ordinarie årligt sammanträde under högst en vecka samt vid behov möjlighet till något extra sammanträde. Ersättningen skulle utgå med högst 10 kronor per medlem och dag samt reseersättning.

Under framhållande av ovanstående förslag såsom det närmast till hands liggande för sakkunnighetens tillgodoseende vid beredning av de regeringsärenden, varom här talats, hemställes,

att Riksdagen ville i skrivelse till Konungen an hålla, att Kungl. Maj:t täcktes vid behandlingen av statsdepartementens omreglering särskilt taga i övervä gande, vilka åtgärder, som kunna anses lämpliga för tillgodoseende av kravet på en sakkunnig behandling av de så kallade kyrkoärendena.

Stockholm den 25 januari 1913.

G. F. Lundgren
i Björna.

Ulrik Leander.

J. R. Sundström.